

TÜRK SEÇMENİNİN SİYASAL EĞİLİMLERİ

Dr. Muhammet Yasin ELİTOK

Hipokrat
Yayınclık

© 2023 TÜRK SEÇMENİNİN SİYASAL EĞİLİMLERİ

ISBN: 978-625-6429-29-1

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Yazar

Dr. Muhammet Yasin ELİTOK

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Ankara Özgür Matbaacılık Basım Yayın Daę. San. Tic. A.ř.

1250 Cadde No: 25 Ostim OSB Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Önsöz

Modern çağ ile birlikte başlayan bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler haber kaynaklarının çeşitlenmesinin siyasal iletişim ve propaganda faaliyetlerinin zengin bir zemin üzerinde yapılmasının önünü açmıştır. Bu durum ise bireylerin kendi hak ve hukuklarını koruyan, seçme ve seçilme durumuna önem veren adaletli bir yönetim anlayışının da aranır olmasına neden olmuştur. Tüm bu arayışlar kendisine yanıt verir niteliklere sahip yönetim biçimlerinden en önemlisi olan demokrasi ile tanışılmasına olanak tanımıştır. Ülke yönetim biçimlerinin içerisinde yoğun bir şekilde kullanılan yönetim şekli demokrasidir. Bu rejim içerisinde en çok kullanım alanı bulan sistem ise temsili demokratik sistemlerdir. Demokratik temsil sistemlerinde siyasi partiler, siyasi iktidar makamını elde etme ve güç kazanma noktasında seçmenlerin siyasi parti tercihlerini hangi durumlara göre yaptıklarının ortaya konulmasını ve kendi politikalarının seçmen gruplarına benimsetilebilmesi adına yönlendirme faaliyetlerinde bulunması, siyaset biliminin var olma sebeplerinden biridir. Bu kapsamda araştırmanın amacı, seçmenlerin siyasi parti tercihlerindeki siyasal rızası ile politik okuryazarlık arasındaki ilişki üzerinden siyasi propaganda dönemleri içerisinde yapacakları siyasal iletişim çalışmalarına yön verebilmek ve hazırlayacakları parti programları ile gerçekleştirmeyi hedefledikleri stratejik amaçlara daha kolay bir şekilde ulaşabilmelerinin önünü açarak etkin, insan merkezli ve uygulanabilir bir sistemi ortaya koymaktır. Bu amaç kapsamında kuramsal ve literatür kısımlarından oluşan birinci bölümde; siyasal parti tercihlerinin gerçekleştirilebilmesi için yapılan seçimler ve bu seçimlerin yapılabilmesi için gerekli olan demokrasi kavramının tanımı ve içeriği, demokrasinin temel ilkeleri, demokrasi çerçevesinde kullanılan farklı yaklaşım ve modeller, siyasi partilerin yapısal işlevleri, tanımı ve sorunsalları, siyasal katılma ve siyasal sistem, seçmen davranışları ve oy verme kararları, oy verme model ve yaklaşımları ele alınarak kuramsal çerçeve kapsamında ifade edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde; Okuryazarlık, politik okuryazarlık, politik okuryazarlığın tarihçesi, politik okuryazarlığın önemi, politika ve birey ilişkisi, politik okuryazarlığı meydana getiren kaynaklar, rıza kavramı, rıza kavramına ait alt faktörler ve bu faktörlerin seçmen tercihleri üzerindeki rolü kapsamlı bir şekilde ifade edilerek çalışma-

nın analiz kısmında ortaya konulacak olan çıktıların dayanağının geniş ve kapsamlı bir şekilde ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın uygulama aşamasını meydana getiren üçüncü bölümünde ise “Siyasal Rıza Ölçeği” ve “Politik Okuryazarlık Ölçeği”nin de içinde yer aldığı veri toplama seti çalışmanın yapıldığı Ankara ili içerisinde yerleşik olan ve istatistiki anlamda dengeli bir dağılıma sahip olan seçmen grubuna uygulanmış ve elde edilen veriler analiz edilerek bulgular ve sonuçlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Mesleğim gereği mesai saatlerinin uzun, yorucu ve ucu açık bir nitelik taşımasına rağmen hayata dair hayallerimin gerçekleştirilmesi adına büyük bir emeğin ürünü olarak ortaya çıkan bu çalışmanın her aşaması yoğun bir gayret ve azim içermektedir. Bu eserin yazım aşamasının her anında yanımda olan, bana güven duyduğunu her zaman yineleyen, her zaman bir yol vardır, düşüncesi ile çalışma konumun belirlenmesinden izleyeceğim tüm yollara kadar bana yol açan ve bu yolda emin adımlarla yürümemi sağlayan değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Fatih Değirmenci'ye çalışmama ve benim kişisel gelişimime sunduğu tüm katkılardan dolayı sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Fatih Değirmenci hocam aracılığı ile tanışma fırsatı bulduğum Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde görevli Dr. Öğretim Üyesi Fatih CEYLAN hocama, çalışma kapsamında ele alacağım konulara yönelik ölçek araştırmamda bana saatlerini, günlerini ayıran her aradığımda ulaşma fırsatı veren, bana yön gösteren, yönlendiren, samimi, açık ve içten davranan, ayrıca kendi geliştirmiş olduğu “Siyasal Rıza” ölçeğini araştırma konumda kullanmama izin veren, şahsıma yapmış olduğu tüm katkılardan dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Her daim yanımda olan, akademik çalışmalarım konusunda beni cesaretlendiren, kalbi ve dili her zaman bir olan doktora yeterlik ve savunma kurulunda jüri üyesi olan Doç. Dr. Özgür SELVİ hocama şahsıma yapmış olduğu tüm katkılardan dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Bilgi birikimi ve akademik çalışmalarının ötesinde insanlığı, zarafeti ve letafeti ile örnek bir insan olan doktora yeterlik ve savunma kurulu jüri üyesi olan Prof. Dr. Fatma GEÇİKLİ hocama şahsıma akademik manadaki katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Tez İzleme Kurulu üyesi olan Prof. Dr. Ömer ALANKA hocama çalışmalarım ve kurullarda görev alarak yapmış olduğu yardımlardan dolayı teşekkür ederim. Çankırı Karatekin Üniversitesinde görevli Dr. Öğretim Üyesi Eray GÖÇ hocama, bu eserin yazım aşamasında her aradığımda bana vakit ayırdığı, akademik konularda bana yön gösterdiği, her konuya farklı bir açıdan bakan ve bu farklı bakış açılarından yararlandığım, şahsıma yapmış olduğu tüm katkılardan dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde görevli Neşe LEHİMLER'e yüksek lisans süreci ve doktora sürecimde bana idari ma-

nada büyük katkılar sunan, her aradığımda telefonlarıma cevap vererek güler yüzü, nezaketi ve tatlı dili ile beni motive ederek yorulduğum her noktada devam etmem konusunda ısrarcı olan değerli ablama bana manevi anlamda sunmuş olduğu her şey için teşekkürü bir borç bilirim.

Hayata tüm açılardan bakmamı sağlayan, eğitim hayatımın ilk yıllarından beri beni her konuda destekleyen, yol gösteren, kazanma azmi ve kararlılık azmi taşıyama vesile olan işçi emekçisi çok kıymetli babama; her zaman başaracağıma inancı tam olan canım anneme, yoğun iş ve tez çalışmalarımın dolay her zaman fedakârca davranan, yürekten ve koşulsuz bir şekilde başarılı olacağıma inanan kıymetli eşim Gülşah'a, hayattaki tüm hayallerimin anneleri ile birlikte başlangıç noktası olan, iş ve akademik çalışmalarımın yoğun olmasından dolayı yeterli zaman ayıramadığım, doya doya vakit geçiremediğim geleceğin doktorları can kızlarım Elif Ada ve Eslem'e sonsuz kere teşekkür ederim.

Erzurum - 2023

Dr. Muhammet Yasin ELİTOK

İçindekiler

vii

Önsöz	iii
Kısaltmalar	xi
Bölüm 1	
Giriş	1

KISIM I DEMOKRASİNİN TEMEL BİLEŞENLERİNDEN BİRİ OLARAK SİYASAL PARTİLER VE SEÇMEN DAVRANIŞLARI

Bölüm 2	
Demokrasinin Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi	13
Demokrasinin Tanımı ve Kavramsal Ardyöresi	13
Demokrasinin Kökenleri ve Tarihsel Gelişimi	21
Demokrasinin Temel İlkeleri	28
Doğrudan ve Temsili Demokrasi	33

Bölüm 3	
Siyasal Rıza Göstergesi Olarak Siyasal Katılma ve Siyasal Partiler	35
Siyasal Katılma ve Siyasal Rıza	35
Siyasal Katılma, Siyasal Sistem ve Siyasal Rıza	35
Siyasal Katılma, Birey ve Siyasal Rıza	42
Siyasal Katılmanın Tarihçesi	44
Siyasal Katılma ve Demokratik Yönetim	51
Siyasal Katılmanın Toplumsal Boyutu	56

Siyasi Partiler	60
Siyasi Partilerin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	60
Siyasi Partilerin İşlevleri	76
Siyasi Partilerin Yapısal Özellikleri	78
Siyasi Partilerin Seçmen Davranışları Üzerindeki Rolü	79

Bölüm 4

Seçmen Davranışları ve Oy Verme Modelleri 87

Seçmen Davranışları.....	87
Temel Oy Verme Modelleri	92
Psikolojik Oy Verme Modeli	93
Sosyolojik Oy Verme Modeli	96
Ekonomik Oy Verme Modeli	100
Temel Oy Verme Modellerinden Türetilen Diğer Oy Verme Modelleri.....	108
İdeolojik Oy Verme Modeli.....	108
Konuya Oy Verme Modeli	111
Sezgisel Oy Verme Modeli.....	114
Normatif Oy Verme Modelleri.....	119
Parti Kimliği Modeli	120
Stratejik Oy Verme Modeli	123
Birinci neden:.....	130
İkinci neden:	130
Üçüncü neden ise:.....	130

KISIM II

SEÇMENLERİN SİYASİ PARTİ TERCİHLERİ BAĞLAMINDA POLİTİK OKURYAZARLIK VE SİYASAL RIZA OLGULARI

Bölüm 5

Politik Okuryazarlık Kavramı..... 135

Okuryazarlık	135
Politik Okuryazarlık.....	137
Dünyada ve Türklerde Politik Okuryazarlık	144
Politik Okuryazarlığın Önemi	158
Politik Okuryazarlığın Önemi Bağlamında Politika ve Birey İlişkisi	164
Politik Okuryazarlık Kavramını Meydana Getiren Kaynaklar	167

Bölüm 6	
Siyasal Rıza Kavramı.....	187
Rıza.....	187
Siyasal Rıza	191
Siyasal Rızanın Unsurları.....	196

KISIM III
SEÇMENLERİN SİYASİ PARTİ TERCİHLERİ BAĞLAMINDA
POLİTİK OKURYAZARLIK VE SİYASAL RIZA ARASINDAKİ İLİŞKİ
ÜZERİNE GERÇEKLEŞTİRİLEN ALAN ARAŞTIRMASI

Bölüm 7	
Araştırmanın Metodolojisi.....	217
Araştırmanın Model ve Yöntemi.....	217
Araştırmanın Özgün Yapısı ve Önemi.....	217
Araştırmanın Amacı	219
Araştırmanın Problemi ve Araştırma Soruları	219
Araştırma Kapsamında Cevabı Aranılan Araştırma Soruları.....	219
Veri Toplama Aracı	219
Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	221
Örneklem Grubu.....	223
Verilerin Analizi	224
Sayıtlılar.....	224

Bölüm 8	
Bulgular ve Tartışma.....	225
Örneklem Grubunun Sosyo-Demografik Özellikleri ve Betimleyici İstatistikleri	225
Örneklem Grubunun Cinsiyeti.....	225
Örneklem Grubunun Medeni Durumu	225
Örneklem Grubunun Yaşı	225
Örneklem Grubunun Eğitim Düzeyi	226
Örneklem Grubunun Gelir Düzeyi.....	226
Betimleyici İstatistikler	226
Araştırmaya Dahil Olan Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Tercih Ettikleri Siyasi Parti	
Örgütleri	232
Siyasi Parti Tercihinin Sosyo Demografik Bilgilerine Göre Dağılımı.....	233

Araştırmada Kullanılan Ölçek Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	235
Seçmen Gruplarının Siyasal Rıza ve Politik Okuryazarlık Bakımından İncelenmesi	239
Cinsiyet Gruplarının Siyasal Rıza Ve Politik Okuryazarlık Bakımından İncelenmesi.....	249
Medeni Durum Gruplarının Siyasal Rıza ve Politik Okuryazarlık Bakımından İncelenmesi.....	253
Yaş Gruplarının Siyasal Rıza ve Politik Okuryazarlık Bakımından İncelenmesi	256
Eğitim Durumu Gruplarının Siyasal Rıza ve Politik Okuryazarlık Bakımından İncelenmesi	260
Gelir Gruplarının Siyasal Rıza ve Politik Okuryazarlık Bakımından İncelenmesi.....	266
Tüm Seçmenlerde Politik Okuryazarlık İle Siyasal Rıza Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ...	270
Her Bir Parti Seçmenin Politik Okuryazarlık İle Siyasal Rıza Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.	273
Tüm Seçmenlerde Politik Okuryazarlığın Siyasal Rıza Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi....	287
Farklı Seçmen Gruplarında Politik Okuryazarlığın Tüm Alt Faktörlerinin Siyasal Rıza Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.....	290
Sonuç.....	293
Öneriler.....	297
Kaynaklar.....	305

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliđi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
Bkz.	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DFA	: Doğrulamalı Faktör Analizi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EAP	: Employee Assistance Programs
EAPA	: Employee Assistance Professionals Association
Ed.	: Editör
EFA	: Explatory Factor Analysis
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
İP	: İyi Parti
KİY	: Kurumsal İtibar Yönetimi
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
KTO	: Konya Ticaret Odası
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
Ort.	: Ortalama
PsyCap	: Positive Psychological Capital
RKÖT	: Rotterdam Kurumsal Özdeşleşme Testi
s.	: Sayfa
Significance p	: Anlamlılık Derecesi
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences
Std.	: Standart
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİE	: Türkiye İtibar Endeksi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

